

תוכן עניינים

מבוא 3

פרק 1: זכות הבחירה כמהפכה חברתית 0

פרק 2: מאבק לזכות הבחירה בארץ ישראל²

2.1 תקופת השלטון העות'מני והמנדט הבריטי ומקומה של התנועה הציונית 2

2.2 הגשמת החזון הציוני בארץ ישראל למעמדן של הנשים בראייה ציונית 5

2.3 המאבק על זכות הבחירה 7

פרק 3: מאבק הנשי סופרג'יזטי בעולם 10

פרק 4 : נחמה פוחצ'בסקי – פועלה כסופרת ומנהיגת נשים 13

פרק 5: פועלה של פוחצ'בסקי כסופרג'יסטית בחזית המאבק לזכות הבחירה – תוצרים והשפעות¹⁸

דיון וסיכום 21

רשימה ביבליוגרפית 23

מחקר זה מבקש לבחון את אופן פועלה הציבורית של נחמה פוחצ'בסקי למען שוויון מעמדן וזכויותיהן של הנשים בארץ ישראל, וכן לעמוד ביתר חדות על אופן תרומתה והשפעתה על המאבק לתביעת זכות הבחירה לנשים. במסגרת הקורס, נשים בחברה היהודית בארץ ישראל 1882-1948, נחשפתי לנחמה פוחצ'בסקי אשר הייתה חלק מקבוצת נשים אמיצות וחזקות שלא פחדו ויצאו להיאבק על מנת להשיג את זכויותיהן וכדי לשנות את פני החברה. נחמה פוחצ'בסקי הייתה סופרת, איכרה ומנהיגת נשים, שבמהלך שנות חייה בארץ ישראל לקחה חלק במאבק למתן זכות הבחירה לנשים מתוקף השתייכותה לארגון "התאחדות הנשים העבריות לשיווי זכויות בארץ ישראל".¹

טרם החל המאבק בשנת 1917, פוחצ'בסקי לא נחה על זרי הדפנה והשקיעה את מלוא מרצה בשינוי מעמדן של הנשים בארץ ישראל והפסקת סבלן – הן במישור הציבורי באופן גלוי ונמרץ, והן במישור הספרותי באופן מאופק.² יחד עימה פעלו עוד מספר נשים במאבק לזכות הבחירה במסגרת הארגון שהבולטות בהן היו – שרה עוזיהו, חסיה פינסוד-סוקניק, רוזה ולט-שטראוס, חנה ברכיהו וצפורה קלויזנר.³ אפשרי כי תרומתן של כל אחת מהנשים הללו למאבק ולתביעת הזכות לבחירה היא משמעותית בדרך זו או אחרת. אולם הבחירה להאיר דווקא את תרומתה והשפעתה של נחמה פוחצ'בסקי נבעה אם כן, מהדרך הייחודית והיצירתית בה פעלה, והאגידה והנחישות בהן אחזה לאורך כל הדרך עד להשגת זכות הבחירה.

אם כן, מתוך נקודת מבט זו נגזר הרציונל של מחקר זה, בו אבקש לעמוד ביתר חדות על אופן השפעתה ותרומתה של נחמה פוחצ'בסקי למאבק תביעת זכות הבחירה לנשים בדגש על פועלה בטרם תחילת המאבק ובמהלכו. אי לכך, שאלת המחקר שתנחה עבודה זו מנוסחת באופן הבא: כיצד באה לידי ביטוי תרומתה והשפעתה של נחמה פוחצ'בסקי על המאבק לקבלת זכות בחירה עבור נשים?

זהו מחקר עיוני המתבסס כל כולו על סקירת ספרות מעמיקה בנושא. ליבת המחקר הוא סקירת הספרות אינטגרטיבית שתבסס על מיזוג טקסטים בין מספר מקורות אקדמיים וספרותיים הנוגעים לסוגיית זכות הבחירה והמאבק הנשי שהתקיים בעולם למען השגתו. כמו גם, ספרות בנושא מאבק זכות הבחירה בארץ ישראל המנדטורית ופועלה של נחמה פוחצ'בסקי והשפעתה על המאבק ותוצאותיו. לאחר מכן, יוצג פרק הדיון והסיכום שיציג את האינטגרציה בין ממצאי המחקרים הקודמים שהוצגו בפרק סקירת הספרות, תוך בחינת מידת הלימתם. לבסוף, יוצגו המסקנות שהוסקו בעקבות ממצאים אלו.

¹ חנה ספרן, "לא רוצות להיות נחמדות – המאבק על זכות הבחירה לנשים וראשיתו של הפמיניזם החדש בישראל", חיפה: פרדס (2006), עמ' 19-87.

² יפה ברלוביץ, "להמציא ארץ להמציא עם, ספרות העלייה הראשונה", הוצאת הקיבוץ המאוחד (1996), עמ' 71.

³ חנה ספרן, לעיל ה"ש 1.

פרק 1: זכות הבחירה כמהפכה חברתית

זכות הבחירה הינה זכות בסיסית במדינות דמוקרטיות, במסגרתה יכול כל אזרח להצביע בבחירות פוליטיות וציבוריות. בישראל, כיאה למדינה המושתתת על יסודות הדמוקרטיה, זכות הבחירה מעוגנת בחוק-יסוד: הכנסת⁴. זכות הבחירה בישראל ניתנת לכל אזרח שעבר את גיל 18, כלומר יום הולדתו ה-18 חל טרם יום הבחירות⁵, וזה בתנאי שלא נשללה ממנו זכות זו על פי חוק⁶.

אם כן, הזכות לבחור כשמה כן היא – רשות ולא חובה. ישנן מדינות בהן האזרחים אינם מחויבים להצביע בבחירות, אך כאשר אלו בוחרים לעשות כן, הדבר מבטא את אמון הציבור במדינה, בכוחות הפועלים ובמערכת הפוליטית שבעיניהם היא לגיטימית. זאת ועוד, מימוש זכות הבחירה על ידי האזרחים מבטא את כוחם וריבונותם להביע את עמדותיהם ולהשפיע על המרחב הציבורי⁷. במדינות בעלות משטרים דמוקרטיים, בהן רעיון חופש הביטוי הוא חשוב וקריטי, הופכת זכות הבחירה באופן טבעי לזכות יסוד – בסיסית ומרכזית⁸. בעבר, מדינות דמוקרטיות מסוימות הטילו סייגים ומגבלות על זכות הבחירה של אוכלוסיות מסוימות. כך למשל, שלילה מאסירים וממוגבלים פיזית ונפשית את הזכות לקחת חלק בבחירות, כמו גם, מגברים המשרתים בצבא⁹. כיום, רוב המדינות המערביות והדמוקרטיות מעניקות את זכות הבחירה לכלל האזרחים ללא הבדלי גזע, דת, מין או מעמד חברתי וכלכלי. עם זאת, רוב המדינות מגבילות את זכות הבחירה לאזרחים, תושבי קבע וגיל, ולעיתים גם עבור עבריינים מורשעים¹⁰.

זכות הבחירה היא איננה חובה, אך מלכתחילה לא הוענקה לכלל האזרחים, כאשר קבוצות מסוימות באוכלוסייה היו מודרות מהזכות להצביע. אחת מהן היא אוכלוסיית הנשים שזכות הבחירה להן לא ניתנה באופן מיידי, אלא לאחר שנים של מאבק. עוד מימי קדם, משטרים וחברות הדירו מנשים את זכות הבחירה. ביוון העתיקה, נשים היו בעלות זכויות מועטות בהשוואה לגברים. מקומה של האישה היה בגידול הילדים וטיפול במטלות הבית, והגבר הוא זה שהיה אחראי על הפן הכלכלי, החזקת הקרקעות והנכסים והורשתם. על כל זאת, זכות הבחירה באתונה ניתנה לגברים בלבד, מה שמצביע על מעמדה הנמוך של הנשים ביחס לגברים¹¹.

דוגמא נוספת לשלילת זכות הבחירה מנשים היא של מדינות אירופה במאה ה-18. בתקופה זו אזרחים מהמעמד הבורגני החלו להתערות בנושאים פוליטיים וחברתיים באמצעות שיח ודיון ציבורי. האזרחים החלו ליצור דיון ביקורתי אודות התנהלות השלטון, וכן יזמו וקידמו אידיאלים ושוויון זכויות. אך שוויון זכויות בין נשים לגברים לא באמת היה ניכר באותה תקופה, שכן ההגמוניה השולטת הייתה ההגמוניה הגברית. לפיכך, נשים לא היו חלק מהמרחב הציבורי, לא

⁴ חוק-יסוד: הכנסת, התשי"ח-1958.

⁵ סעיף 3(א) לחוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב), תשכ"ט-1969.

⁶ סעיף 5 לחוק-יסוד: הכנסת, התשי"ח-1958.

⁷ שם, 7.

⁸ Annabelle Lever, "Privacy, Democracy and Freedom of Expression," *Social Dimensions of Privacy: Interdisciplinary Perspectives*, 2015, pp. 162–183.

⁹ Andrew Orr, "The Consequences Would Certainly Be Fatal': Voting Rights and the French Army 1920-1928," *Third Republic* (Princeton: Princeton University Press, 1984) 10, 2011, p. 12.

¹⁰ Joseph Fishkin, "Equal Citizenship and the Individual Right to Vote," *Ind. LJ* 86 2011, p. 1289.

¹¹ Mark Cartwright, "Ancient Greek Society," *Ancient History Encyclopedia*. Accessed April 12 2018.